

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 5. februarija 1892.

Politiški oddelek.

Nekaj o mladočeški politiki.

Že stari Rimljani so imeli pregovor: *Historia est magistra vitae* — zgodovina je učiteljica življenju. Enako so rekali stari Grki: Ako se posvetuješ o prihodnosti, vzemi si preteklost za vzgled. Zakaj omenjamo te, za vse čase veljavne, ter i tako vsakemu razumniku znane resnice? Zato, ker se dan današnji zlasti v politiki, katero imenuje tudi Bismark najrealnejšo vednost, toliko dela brez ozira na zgodovino, brez ozira na sedanje izkušnje in njih nauke. Ako komu, treba je gotovo najbolj politiku, da kolikor mogoče, natančno pozna vse razmere, tiste, ki pospešujejo njegov namen, in one, ki ga ovirajo. Po djanskih razmerah mora biti umerjen njegovega delovanja program; po njih se mora ravnati njegova taktika. Kdor prezira odločujoče faktorje, kdor zahteva preveč ali ob nečas, temu se nikar ne čudimo, ako vse njegovo še tako glasno in ognjevito prizadevanje ostane brez uspeha in ako on niti tega ne doseže, kar bi bilo pri drugačnem ravnanji doseči mogoče.

Imenitna in jako pomenljiva pravda je zdaj ne samo na Češkem, ampak tudi pri nas, katera politika, da je boljša, Staro- ali Mladočehov. Misli in sodbe o tem so tudi pri nas različne in nekateri Slovenci se zelo nagibljejo na stran Mladočehov, ter s temi vred obsojajo staročeško politiko kot napačno, popustljivo, neplodno, narodu pogubno. Ta pravda je za nas silno važna, ker češki in slovenski narod, kakor smo že rekli, imata skoraj enak položaj, enako usodo in zato je češka politika od nekdanj močno vplivala na slovensko in mi smo vselej prav živo čutili nje dobre, kakor nje slabe nasledke. Ta velika važnost češke politike za nas sili nas vestno prizadevati si, da jo prav razumemo in presodimo, ne po svojih željah in občutkih, niti ne po glasovih strankarskih časnikov ali agitatorskih govornikov, ampak po djanskih,

objektivnih podatkih življenja učiteljišča, nepristranske zgodovine.

Po teh podatkih, ki so v mnogim od nas še v živem spominu, oglejmo si politiko naših bratov Čehov od leta 1866. naprej, ko je bil Beust po Belkrediju ustavljen, tako rečeno februarsko ustavo zopet oživotvoril. Njih program je bil tudi tedaj češko pravo in narodna ravnopravnost in sicer naj pred ono, kot pogoj in podstava tej. V smislu tega svojega programa postavili so se Čehi po zgledu Madjarov na svoje posebno stališče, narodnost podarjajoč, da o pravu češke krone nima določevati državni zbor na Dunaju, ampak le češki deželni zbor in kralj. In kako taktiko so si izbrali Čehi, da bi uresničili ta svoj program? Odločno, ter energično so zastopali svojo reč in porabili naposled tudi skrajne sredstvo, ki je na razpolago lojalni opoziciji t. j. pasivno politiko. Svojim Nemcem, da bi jih pridobili, nudili so bel list, naj zapišejo sami na-nj, kar koli se jim zdi potrebno v obrambo svoje narodnosti.

To politiko so delali Staročehi mnogo let brez strahu in brez ozira na velike stiske ter velike gmotne, kakor narodne škode, ki so nastajale iz nje za češki narod. Naposled pa so se morali prepričati, da jih ta politika z vsemi svojimi velikimi žrtvami ne dovede do zaželenega cilja in konca. Pokazalo se je, da so zapreke, zadržujoče izvršitev njih programa, mnogo večje in močnejše, nego so mislili. Prvi in najhujši zadržek so bili Nemci, močni že po svojem številu v čeških deželah, vrhu tega pa še v zvezi z vsemi drugimi avstrijskimi Nemci, podpirani od Madjarov in dobivajoč pogum od sosednega nemškega cesarstva. Stališče Čehov je bilo v tem oziru popolnoma drugačno, nego Madjarov, kateri so si znali za Ogersko pravo pridobiti vse ogerske narode, celo Hrvate. Drugi zadržek je bila ustava, katere so se Nemci trdno oklenili, ter oktrovano februarsko sami, ker se Čehi niso hoteli udeležiti, predelali sebi jako ugodno, s postavno večino, v sedanjo decembersko, ki je zadobila cesarsko sankcijo. Tako so pridobili Nemci proti prejšnjemu pravu češkega

kraljestva, novo trdnjavo, katere Čehom pri skrajni energiji ni bilo mogoče več premagati.

Slabi nasledki pasivne politike postajali so vedno očitnejši, narod se je naveličal in celo Mladočehi so jeli delati proti njej. Te djanske razmere so prisilile Staročeha premeniti, ne svojega programa, ampak svojo taktiko. Vstopili so v državni zbor in poprijeli aktivno politiko. Skušnja jih je bila podučila, da zunaj ustave ni mogoče nič doseči; po ustavni poti pa le tedaj, ako si pridobe ugodno večino. Po tej skušnji so se odslej ravnali in postali člen državnega zbora večine, imenovane železni obroč. Da so v tej mnogo dosegli za svoj narod, zlasti za tisti del svojega programa, ki se tiče narodne ravnopravnosti, to bo tajil le oni, ki nima pravega razuma, ali kateri iz strankarskih ozirov nalašč razumeti noče. Vzemimo le pridobitev popolnega češkega vseučilišča, množino čeških srednjih šol vsake vrste, jezikovne naredbe zastran češkega uradovanja. Lahko rečemo, da Čehom do popolne narodne ravnopravnosti skoraj ne manjka družega, kakor, da postane češčina tudi notranji uradni jezik. Res da za vresničenje družega dela svojega programa t. j. češkega prava niso storili neposrednega predloga. Pa zakaj ne? Zato, ker se zapreke temu v nobenem oziru niso zmanjšale. Skusili so bili že, da se češko pravo proti volji Nemcev ne da uresničiti. Teh nasprotovanje po vstopu Čehov v državni zbor ni ponehalo; raji se je še poostrilo. Vender tudi v tem oziru Staročehi niso križem rok držali. V zvezo so stopili ravno z onimi državnimi poslanci, ki se poganjajo za večjo deželno avtonomijo, ki je tudi v prid češkemu pravu. Dosegli so s pomočjo te zveze, da se je predrugačil državni volilni red zastran češkega velikega posestva v očitno korist češkemu narodu. Ali s punktacijami, poreče kdo, so jo pa zavozili popolnoma. Morebiti pa ne. Marveč se nam zdi, da je to edina pot, ki bi omogočila vresničiti češko pravo.

Rekli smo že, da je temu pravu najbolj na poti nasprotovanje Nemcev, ki so v deželi. Izkušeni stari Čehi to dobro vedo, ter so si vedno prizadevali, da bi jih kako pomirili in ravno punktacije so imele biti tisto, kar bi se napisalo na beli list, Nemcem v ta namen ponujani. Recimo, da punktacije, kakor Mladočehi trdijo, res ne ustrezajo popolnoma ravnopravnosti; recimo tudi, da Nemci z njimi še ne bodo pomirjeni; ampak da se hočejo le še bolje utrditi za nove napade na Čeha. Ali načelo, izraženo v punktacijah je gotovo dobro, ter ne vemo, na kateri drugi način bi bilo mogoče uspešno varovati narodne manjšine proti večinom. Ali ne iščemo Slovenci ramo istega, ko zahtevamo združenje vseh slovenskih pokrajin v eno upravno skupino; ali ko zahtevamo posebnega nadzorstva za slovensko šolstvo; ali sestavo volilnih okrajev po narodnosti? Zatorej se nam ne zdi politično, ako Mladočehi punktacije popolnoma zametavajo, ko bi morali delati na to, da bi se primerno preuredile in popravile. Oni hočejo z ljuljko vred tudi pšenico izruti, in bati se je, ako bodo to pot nadaljevali, da si naposled grof Taaffe ali njegov naslednik za punktacije poišče druge večine,

v kateri ne bo Čehov, kakor je storil njega dni Beust za decembersko ustavo.

Te po zgodovini zadnjih let posnete vrstice nam kažejo, da ni res, da so bili Staročehi le vladni kimovci; ni res, da bi ne bili storili vsega, kar je bilo pri obstoječih okoliščinah za narodni program storiti mogoče. Tudi Mladočehi ne morejo imeti in najbrže nimajo drugega programa, ko Staročehi; so pa v veliki nevarnosti, vsaj kakor se zdaj vedô, da zabredejo v tiste politične napake, in nekoliko so že v njih, iz katerih so se Staročehi še le po mnogih britkih skušnjah srečno izkopali. Potem pregledu mislimo, bo tudi nam Slovencem mogoče soditi, ktere politike nam je želeti, politike Staro- ali Mladočehov. Da bi pač zgodovina ne govorila gluhim ušesom!

Politični pregled.

Državni zbor. — Poslanska zbornica posvetovala se je pretečene dni o preustroji juridičnih študij in dotični zakon tudi vsprejela. Izmej naših poslancev govorila sta posl. gg. dr. Ferjančič in dr. Laginja in poudarjala opravičene zahteve slovenskega naroda pri uravnavi juridičnih študij. Zakon ta je gosposka zbornica že pretresovala, a ga ni v tem smislu sklenila nego sedaj poslanska zbornica. Morala se bode torej gosposka zbornica še enkrat z njim pečati in če ta sklene zopet kako premembo, morala bo poslanska zbornica ta predmet še enkrat pretresovati.

Mladočehi. — Glavno glasilo Mladočehov je postalo nenavadno krotko. Dan za dnevom piše za spravo vseh čeških strank. Po mnenji tega lista je dovolj stvarij, v katerih vsi Čehi lahko skupno delujejo. Tako se lahko skupno potegujejo za češko državno pravo in narodno enakopravnost obeh narodov v deželah češke krone. To je zares prav lepo. Škoda, da dr. Gregr in njegovi tovariši tega neso prej vedeli. Kdo je pa napravil razpor med Čehi? Mari ne Mladočehi? Sedaj ko vidijo, da so s svojo politiko napravili fiasko, pa moledujejo za skupno postopanje. Kakor bi bilo tudi takega skupnega postopanja tudi želeti, vender zlasti po znanem dr. Gregra govoru, to ni lahko mogoče. Dokler bodeta dr. Gregr in Vašaty kako važno vlogo igrala v mladočeškem klubu, na skupno postopanje ni skoro misliti, ker se češki veleposestniki in moravski poslanci že z ozirom na druge zaveznike v državnem zboru ne morejo lahko pajdašiti z Mladočehi. Nam se dozdeva, da se dr. Gregru že v klubu spodmikajo tla in se boji, da bi ne ostal osamljen, za to je pa njegovo glasilo nakrat tako spravlljivo postalo. Toda najbrž je sedaj že malo prepozno.

Ogersko. — Sredi minolega tedna začele so se volitve na Ogerskem, ki se nadaljuje ta teden in bodo jutri končane. Tudi letošnje volitve neso minole brez prelivanja krvi. Veliki izgredi bili so v Banny-Hunyadu. Predsednik je opoludne proglasil volitev za končano, dobro vedoč, da ima vladni kandidat precejšnjo večino. To je pa jako razdražilo opozicijonalce, katerih je še mnogo čakalo pred volilno dvorano, ker neso volili. Vdrli so v dvorano, napali volilno komisijo. Vse člane volilne komisije so več ali manj ranili, predsednik ima osem ran, edno jako hudo. Volilne spise so vse vničili. Žandarmarija je poskušala napraviti red. Ker se pa razburjeni volilci niso hoteli potolažiti, so žandarji jeli streljati. Tri razgrajalce so usmrtili in ednega jako nevarno ranili. Ljudje so pa stali kot zid pred volilno dvorano in volilna komisija ni mogla oditi. Še le došla vojaščina jo je osvobodila. V Dobrečinu so bili tudi izgredi in sta posebno dva volilca hudo poškodovana. V Aranyos-Megyessu so razburjeni opozicijonalci napali vladne pristaše in jih kamenali. Vojaki so le s težavo napravili red. Velik nered je bil